

Ruimte en Milieu
*Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer*

Criteria voor duurzaam inkopen van **Reiniging openbare ruimte**

Versie: 1.4

Datum: 21 januari 2010

Status: vastgesteld

Colofon

Deze criteria voor duurzaam inkopen zijn ontwikkeld door Agentschap NL in opdracht van het Ministerie van VROM. Het programma DBO is een gezamenlijk initiatief van de Rijksoverheid, VNG, IPO en de UvW.

Meer informatie tel. 088 602 93 00, duurzaaminkopen@agentschapnl.nl en www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Afbakening van de productgroep	2
1.2	Status	3
2	Markt en duurzaamheid	4
2.1	Marktontwikkelingen	4
2.2	Duurzaamheidsaspecten	4
2.2.1	Sociale aspecten	11
2.3	Relevante wetgeving	11
3	Duurzaamheid in het inkoopproces.....	13
3.1	Vorbereidingsfase (aandachtspunten)	13
3.2	Specificatiefase (criteria)	14
3.2.1	Kwalificatie van leveranciers	14
3.2.2	Programma van eisen	14
3.2.3	Gunningscriteria	16
3.2.4.	Contract	16
3.3	Gebruiksfase (aandachtspunten).....	17
4	Meer informatie	19
4.1	Bronnen en relevante informatie.....	19
4.2	Gerelateerde productgroepen	20
4.3	Informatiepunt Agentschap NL	20
Bijlage 1	Toelichting en milieuwinst DOB-methode.....	21
Bijlage 2	Wijzigingen ten opzichte van vorige versie.....	22

1 Inleiding

De overheid wil concrete stappen zetten naar een duurzame samenleving en geeft zelf het goede voorbeeld. Door als overheid duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De overheden hebben voor zichzelf doelen gesteld ten aanzien van duurzaam inkopen. Om de doelstellingen te bereiken zijn duurzaamheidscriteria ontwikkeld voor een groot deel van de producten, diensten en werken die overheden inkopen.

In dit document vindt u de criteria voor de productgroep Reiniging openbare ruimte. Ook vindt u in dit document aandachtspunten voor de fase vóór en ná de inkopen, achtergrondinformatie, afwegingen bij de criteria, uitwerking van de criteria in bestekteksten en uitwerking van de beoordeling van criteria.

1.1 Afbakening van de productgroep

De productgroep Reiniging Openbare Ruimte omvat de volgende diensten:

- Onkruidbestrijding op verhardingen.
- Bestrijding van plaagdieren.
- Verwijdering van graffiti.
- Verwijderen van afval en uitwerpselen (in hoofdzaak honden- en duivenpoep).
- Vegen van verharding (zwerfvuil en onkruidverwijdering).
- Lediging van afvalbakken (dit is wel meegenomen in de duurzaamheidsverkenning maar er zijn uiteindelijk geen criteria over opgenomen).

Het betreft diensten die kunnen worden ingekocht. De criteria van dit inkooppakket kunnen ook dienen als leidraad voor organisaties die zelf reiniging van de openbare ruimte op een duurzame wijze willen inrichten

Om het de aanbestedende dienst gemakkelijker te maken wordt een selectie van CPV-codes gegeven die van toepassing kunnen zijn op deze productgroep. Deze selectie is niet uitputtend of compleet. Het blijft de verantwoordelijkheid van de aanbestedende dienst om zelf de juiste set van CPV-codes te verzamelen, aansluitend bij de betreffende aanbesteding.

De volgende CPV-codes zijn op deze productgroep van toepassing:

Productgroep Reiniging Openbare Ruimte	CPV code	Omschrijving CPV-codes
Reiniging openbare ruimte (excl. groenvoorzieningen)	90600000-3	Verwijderen, schoonmaken en ontsmetten binnen een stedelijke en/of landelijke omgeving.
	90900000-6	Schoonmaak- en afvalverwijderingsdiensten.
Onkruidbestrijding verhardingen	77312000-0	Diensten voor het wieden van onkruid.
	77312100-1	Onkruidverdelging.
Veegwerkzaamheden	90612000-0	Straatveegdiensten.
Verwijderen uitwerpselen		
Bakken ledigen	90611000-3	Straatreinigingsdiensten.
Graffiti verwijderen	90690000-0	Diensten voor graffiti-verwijdering.
Ongedierte bestrijden	90670000-4	Desinfectering en ongediertebestrijding binnen een stedelijke en/of landelijke omgeving.
	90921000-9	Desinfectering en ongediertebestrijding.
	90922000-6	Ongediertebestrijding.
	90923000-3	Diensten voor het uitroeien van ratten.
	77231200-0	Diensten voor ongediertebestrijding in bossen.

1.2 Status

De criteria voor Reiniging Openbare Ruimte zijn vastgesteld

Dit document is op 21 januari 2010 voor het laatst gewijzigd. Zie voor een toelichting op de wijzigingen bijlage 2.

Op de website van Duurzaam Inkopen staat de planning voor onderhoud en herziening van de criteriadocumenten.

2 Markt en duurzaamheid

De criteria voor de productgroep Reiniging Openbare Ruimte zijn zorgvuldig, met raadpleging van verschillende belanghebbenden, samengesteld. Meer informatie over het algemene proces van de totstandkoming van criteria is te vinden op de website van Duurzaam Inkopen (www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria). In dit hoofdstuk vindt u de inhoudelijke afwegingen die geleid hebben tot de criteria voor Reiniging Openbare Ruimte.

2.1 Marktontwikkelingen

In november 2007 heeft een stakeholderbijeenkomst over deze productgroep plaatsgevonden. Het aanbod van producten/diensten die voldoen aan de voorgestelde criteria werd door de aanwezigen bij de stakeholdersbijeenkomst niet als een probleem ervaren.

Het inkopen van reinigingsdiensten die voldoen aan de voorgestelde criteria heeft invloed op de prijs ervan:

- Bestrijdingsmiddelen worden voornamelijk gebruikt omdat het de meest goedkope en langwerkende oplossing is voor reiniging en verwijdering. In de branche is de toepassing van andersoortige reinigingsmethoden ook gebruikelijk, maar door de arbeidsintensieve aanpak duurder.
- Het voldoen aan de eisen van een milieuzorgsysteem vergt een investering van een bedrijf. Het vraagt om aanpassingen van de interne bedrijfsvoering, tijd voor monitoring en eventuele kosten voor certificering.

2.2 Duurzaamheidsaspecten

Voor de reiniging van de openbare ruimte zijn de belangrijkste duurzaamheidsaspecten:

- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen en reinigingsmiddelen kan leiden tot bodem- en waterverontreiniging en tot een negatieve impact op de biodiversiteit (de diversiteit aan soorten en ecosystemen en de diversiteit binnen soorten, of genetische diversiteit). In relatie tot de reiniging van de openbare ruimte worden reinigingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen gebruikt voor onkruidbestrijding op verharding, bestrijding van plaagdieren, verwijdering van graffiti en reiniging van gereedschappen.
- Zwerfafval is afval dat door mensen bewust of onbewust is weggegooid of achtergelaten op plaatsen die daar niet voor bestemd zijn of door indirect toedoen of nalatigheid van mensen op die plaatsen is terecht gekomen. Zwerfafval staat vaak hoog op het lijstje van ergernissen van inwoners. De kosten voor het opruimen van zwerfafval is in 2004 berekend op 250 miljoen per jaar.
- Het gebruik van draagbare gemotoriseerde (niet elektrische) gereedschappen (met een vermogen tot 10 kW) leidt als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen tot vervuilende emissies naar de lucht en een bijdrage aan het broeikaseffect. Het type emissies is afhankelijk van de gebruikte brandstof.
- Reinigingsorganisaties gebruiken in hun bedrijfsvoering energie, papier, water, reinigingsmiddelen, voertuigen et cetera. Dit gebruik brengt eveneens een zekere milieubelasting met zich mee. Milieuwinst in de bedrijfsvoering van reinigingsorganisaties kan behaald worden door het opzetten van een intern milieuzorgsysteem en door opleiding en training van personeel.

Bestrijdingsmiddelen en reinigingsmiddelen

Voor bestrijding en verwijdering van plaagdieren, onkruid en graffiti worden vaak bestrijdings- en reinigingsmiddelen gebruikt die belastend voor het milieu zijn. Het gebruik hiervan kan leiden tot bodem- en waterverontreiniging en tot een negatieve impact op de biodiversiteit (de diversiteit aan soorten en ecosystemen en de diversiteit binnen soorten: genetische diversiteit). Hieronder worden de verschillende bestrijdingsmiddelen en –methoden die van belang zijn voor de reiniging van de openbare ruimte besproken.

Onder bestrijdingsmiddelen worden alle middelen verstaan die vallen onder de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Staatsblad nr. 386, 16 okt. 2007).

Onkruidbestrijding op verharding

Onder verharding wordt verstaan:

- Gesloten verharding, zoals asfalt en beton.
- Halfgesloten verharding (elementverhardingen), zoals straatstenen en tegels.
- Halfopen en ongebonden verharding, zoals halfopen verharding (waaronder grasbetontegels) en ongebonden verharding (waaronder grint, gravel, schelpen, slakken, grasbetontegels).

Het beheer van verhardingen door gemeenten, bedrijven, provincies en waterschappen heeft als neveneffect belasting van het milieu. De afgelopen jaren zijn mogelijkheden ontwikkeld om het beheer van verhardingen milieuvriendelijker uit te voeren. Onkruidbestrijding op verharding maakt daarom deel uit van de productgroep Reiniging Openbare Ruimte.

Ieder terreintype kent zijn eigen beheeractiviteiten. In het onkruidbeheer op verhardingen kunnen grofweg vier groepen maatregelen worden onderscheiden:

1. Preventie, met als mogelijkheden: (her)inrichting, inrichtingsmateriaal en vegen. Door een goed veegbeheer vermindert het organisch materiaal dat zich ophoopt op verhardingen. Organisch materiaal zorgt ervoor dat onkruid houvast heeft om te kiemen en het levert voedingsstoffen aan het onkruid.
2. Niet-chemisch onkruidbeheer. Hierin zijn de volgende alternatieven te onderscheiden: branden, heetwatermethode, borstelen, schoffelen en handmaaien. Deze alternatieven zijn niet op alle terreintypen toepasbaar. Zo kan branden niet worden toegepast op asfalt, omdat dit kan smelten en is het gebruik van een borstelmaschine op open verhardingen niet mogelijk vanwege het losse materiaal.
3. Chemisch onkruidbeheer: alle alternatieven waarbij bestrijdingsmiddelen¹ worden gebruikt. Toepassingstechnieken zijn selectieve toedieningstechnieken of de onkruidstrijker. Bij dit beheer is het ook mogelijk 'pleksgewijs' te werken: op plaatsen die een grote kans op emissie naar water hebben worden dan geen bestrijdingsmiddelen toegepast.
4. Een combinatie van bovengenoemde maatregelen.

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen leidt in meer of mindere mate tot belasting van de bodem en het grond- en oppervlaktewater. Onkruidbestrijdingsmiddelen worden ingezet tegen ongewenste kruiden, maar kunnen ook andere organismen schaden. Een deel van de werkzame stoffen is volhardend en blijft daardoor lang in het milieu aanwezig. Sommige stoffen breken af in metabolieten (afbraakproducten) die op hun beurt ook schadelijk kunnen zijn. Naast ecologische effecten vormt dit bijvoorbeeld ook problemen voor de drinkwaterwinning uit oppervlaktewater. De afgelopen jaren zijn mogelijkheden ontwikkeld om het beheer van verhardingen milieuvriendelijker uit te voeren. Zo is in een aantal gemeenten het gebruik van bestrijdingsmiddelen voor onkruidbeheer sterk verminderd en is ecologisch beheer van verhardingen in opkomst. Dit leidt tot aanzienlijke milieuwinst.

¹ Onder 'bestrijdingsmiddelen' wordt hier verstaan alle middelen die vallen onder de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden.

Het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) heeft met betrekking tot onkruidbeheer op verhardingen eind 2006 het beleidsadvies "Naar een verantwoord onkruidbeheer op verhardingen" goedgekeurd. Het doel hiervan is om de afspoeling van bestrijdingsmiddelen van verhardingen naar oppervlaktewater sterk te reduceren. Terreinbeheerders en toepassers van bestrijdingsmiddelen zijn nu aan zet om het beleidsadvies te gaan uitvoeren. Kernpunten van het beleidsadvies zijn:

- Neem preventieve maatregelen in de ontwerp-, aanleg en onderhoudsfase, om onkruidgroei zoveel mogelijk te beperken.
- Conventionele bestrijdingsmethoden met bestrijdingsmiddelen zonder emissiebeperkende maatregelen en borstelen in combinatie met spuiten niet meer toepassen.
- Bestrijdingsmiddelen mogen worden toegepast, maar dan alleen volgens een werkmethode met emissiebeperkende maatregelen.
- Werk met bestrijdingsmiddelen volgens een gecertificeerde methode.

Het meest toegepaste onkruidbestrijdingsmiddel op verhardingen is glyfosaat. Het grootste probleem bij het gebruik van glyfosaat op verhardingen is optredende overschrijding van de drinkwaternorm. Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden is een voorstander van een verplichte certificering van de professionele toepasser van glyfosaat op verhardingen. Omdat momenteel nog geen certificeringssysteem voor toepassing van glyfosaat beschikbaar is, is het per 1 januari 2007 wettelijk verplicht te werken volgens DOB (Duurzaam Onkruid Beheer op verhardingen²). Of er moet gewerkt worden volgens een gecertificeerde methode met minstens dezelfde emissiebeperking voor oppervlaktewater. Als de betreffende terreinbeheerder gecertificeerd is - volgens de Barometer Duurzaam Terreinbeheer - moet er gewerkt worden volgens de criteria van dit systeem. Ook voor de Barometer Duurzaam Terrein Beheer wordt gebruik gemaakt van de DOB-methodiek. Voor meer informatie over de DOB-methode zie Bijlage 1. Voor de overige bestrijdingsmiddelen is de DOB-methode niet wettelijk verplicht.

Toepassing van bestrijdingsmiddelen op verhardingen - binnen de vigerende Kaderrichtlijn Water aangewezen beschermde gebieden - is niet toegestaan, aansluitend bij het beleidsadvies van het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW). Deze is te vinden op <http://www.dob-verhardingen.nl/NR/rdonlyres/4736C355-D535-40B5-B6CA-A64481EC8141/0/OVOEindrapport1206.pdf>

Bestrijding van plaagdieren

Plaagdieren zijn dieren die hinder veroorzaken of een gevaar voor de volksgezondheid zijn door hun aanwezigheid (uitwerpselen, geluid, knagen, en dergelijke). Een grove onderverdeling kan gemaakt worden in:

- Vogels (kip, gans, reiger, spreeuw, duif, meeuw, kauw).
- Roofdieren (vos, verwilderde kat, steenmarter).
- Knaagdieren (muis, konijn, rat).
- Insecten (kakkerlak, mier, wesp, eikenprocessierups).
- overige plaagdieren.

Voor de eikenprocessierups zijn criteria ontwikkeld in het kader van Duurzaam Inkopen van groenvoorzieningen.

² Zie www.dob-verhardingen.nl

Plaaagdiermanagement is het beheersen van de plaagdieren. Plaagdieren kunnen nooit geheel voorkomen worden, maar kunnen wel onder controle zijn en daarmee geen overlast veroorzaken. Beheersing kan plaatsvinden via preventie, wering en bestrijding. Bestrijding door het toepassen van chemische bestrijdingsmiddelen is het laatste redmiddel. Internationaal staat plaagdiermanagement bekend onder de naam Integrated Pest Management (IPM). Deze term wordt zeer breed gebruikt, zoals in de landbouwsector in Noord-Amerika.

Kern van plaagdiermanagement is het erkennen van de problemen die kunnen ontstaan door plaagdieren, de bestrijding ervan en het nemen van preventieve acties om de problemen te voorkomen. De zeven basis principes van plaagdiermanagement zijn:

Kennis van plaagdieren:

Welke plaagdieren zijn er en kan de beheerder ze determineren?

1. Kennis van de eigen omgeving:
Veroorzaken de plaagdieren overlast? En zo ja, in welke mate?
2. Kennis van de te nemen maatregelen, zoals:
3. Tijdelijke maatregelen (vangen, bestrijdingsmiddelen).
 - a) Semi-structurele maatregelen (nestbeheer, anticonceptie).
 - b) Structurele maatregelen (beïnvloeden van de omgeving, beïnvloeden van het voedselaanbod).
4. Voorkómen van ontwikkelen en uitsluiten van binnendringen van plaagdieren.
5. Bestrijden van plaagdieren, zoals:
 - a) Mechanische bestrijding
 - b) Biologische bestrijding
 - c) Chemische bestrijding
6. Monitoren en inspecteren.
7. Training en bewustwording.

Op basis van de informatie van deze principes kan een bestrijdingsplan worden gemaakt waarin deze punten voor de verzorgingsgebieden zijn beschreven. Belangrijk is dat op deze zeven punten alle beheerders van een gebied met elkaar samenwerken (gemeente, woningbouwverenigingen, (privé)eigenaren van grond, overige beheerders). Het opstellen van een beleidsplan met alle betrokken gebiedsbeheerders kan een gunningscriterium zijn. Het is niet gebruikelijk dat een bestrijdingsplan wordt opgesteld, daarom wordt dit niet opgenomen als eis.

De branchevereniging van plaagdierbestrijding de NVPB (Nederlandse Vereniging van Plaagdierbestrijders) is bezig met het ontwikkelen van een certificaat dat de kwaliteit van de dienstverlening van de bedrijven kan garanderen.

Aangezien het in de praktijk moeilijk is vast te stellen wanneer er sprake is van "gevaar voor de volksgezondheid" of "ernstige hinder" wordt geen eis gesteld voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen.

Verwijdering van graffiti

Voor graffiti-verwijdering kan een onderscheid worden gemaakt tussen gevelreïnging en reiniging van overige objecten. Voor gevelreïnging kan zandstralen noodzakelijk zijn.

De winning van zand gebeurt door af- of opgraven van bodem. Dit kan een negatief effect op de lokale biodiversiteit van de winplaats hebben. Het gebruikte zand wordt daarna per schip getransporteerd naar de bestemming. Het vervoer over water kost brandstof (energie) en kan emissies naar lucht en water geven. Zand wordt voornamelijk gebruikt voor het reinigen van de gevels van gebouwen. Voor gevelreïnging (gebouwen) is de wet- en regelgeving opgesteld: de

gebruikte middelen moeten worden opgevangen, zo mogelijk hergebruikt en het afval moet correct worden ingezameld volgens de geldende regelgeving.

Via vergunningverlening worden eisen gesteld aan het stralen met zand, waardoor de belangrijkste mogelijkheden voor milieuwinst al worden gedekt (opvang en hergebruik van het zand). Daarom hoeft hiervoor in het kader van duurzaam inkopen geen eis te worden opgenomen.

Voor graffitiverwijdering van andere objecten is hogedrukreiniging met water, waarbij gebruik gemaakt wordt van een waterrecyclingsysteem, (en eventuele schoonmaakmiddelen) een milieuvriendelijke methode. Er zijn ook methoden bekend waarbij, door het gebruik van matten die het residu opvangen, het schadelijke afval niet in het milieu terecht komt. Deze matten worden daarna als chemisch afval aangeboden. Voor de methode die gebruik maakt van water is een eis geformuleerd voor het opvangen, filteren en eventueel hergebruiken van het reinigingswater. Dit voorkomt dat bodem en oppervlaktewater worden vervuild.

Verwijderen van uitwerpselen (in hoofdzaak honden- en duivenpoep)

Uitwerpselen, vooral hondenpoep, worden verwijderd door de veegmachine. Dit is een speciale hondenpoepzuiger die de uitwerpselen handmatig wegschept, wegveegt of met een (water)sputmachine in de goot en de straatkolken spoelt. Het hebben van hondentoiletten en/of een hondenuitlaatplaats met hondenpoepbakken en hondenpoepzakken wordt vaak in stedelijk gebied toegepast. Hondenpoepafval dient behandeld te worden als restafval omdat het niet geschikt is voor composteren met GFT-afval vanwege een langduriger en ander ontbindingsproces. Daarnaast zullen de uitwerpselen en de uitwerpselenhoudende grond wellicht ziektekiemen bevatten. Omdat hondenpoepafval in de praktijk al als restafval wordt behandeld, zijn geen aanvullende eisen of wensen geformuleerd.

Onderhoud van gereedschappen

Voor het reinigen van gereedschappen worden reinigingsmiddelen en smeermiddelen gebruikt. Bij de productie en het gebruik van reinigingsmiddelen en smeermiddelen kunnen emissies optreden van schadelijke stoffen naar bodem, water en lucht. De Europese Detergentenverordening (EG648/2004), die vanaf 8 oktober 2005 van kracht is, stelt volledige biologische afbreekbaarheid van de oppervlakreactieve stoffen als eis aan alle reinigingsmiddelen. Milieuwinst is op dit punt dus niet te behalen.

Afval

Zwerfafval is samen met hondenpoep een van de grootste ergernissen van burgers over hun woonomgeving. Onder zwerfafval valt kauwgom, blikjes, papier, plastic bakjes et cetera. Om zwerfafval te kunnen aanpakken is het nodig de mate van vervuiling volgens objectieve en eenduidige normen vast te leggen. De publicatie 'Afrekenen met zwerfafval' van CROW en de Stichting Nederland Schoon bevat een normeringssysteem voor zwerfafval, dat voor nagenoeg alle openbare ruimten in Nederland kan worden gebruikt³. Deze publicatie is bedoeld om beleidsmakers en uitvoerders te ondersteunen bij de bestrijding van zwerfafval. Voor het vastleggen van de afspraken over de reinigingswerkzaamheden maakt de publicatie gebruik van de RAW-systematiek. De RAW-standaardbestekssystematiek is bij 85 procent van de gemeenten in Nederland in gebruik. Het bestek geeft informatie over de gewenste schoonheidsgraad en de factoren die hierop van invloed zijn. Het normeringssysteem voor zwerfafval kent vijf schoonheidsgraden, oplopend van zeer schoon (A+) tot zeer vuil (D). Deze graden gelden voor zowel grof zwerfafval (> 10 cm) als fijn zwerfafval (< 10 cm). Voordeel van deze methodiek is dat de reinigingsfrequentie afgestemd kan worden op de gewenste schoonheidsgraden. Dat voorkomt onnodige reinigungsacties.

³ Zie 'Afrekenen met zwerfafval': www.crow.nl en www.NederlandSchoon.nl

Vegen van verharding

Het verwijderen van zwerfafval, onkruid en uitwerpselen gebeurt met voertuigen, gereedschappen (zoals bladblazer en grijper) en handmatig. Voertuigen in gebruik voor reiniging van verhardingen zijn veeg-, spuit- en specifieke wagens. Veegwagens borstelen vuil richting de zuigmond van de wagen. Spuitwagens spuiten de straat schoon met water (en eventueel reinigingsmiddel) onder hoge druk. Specifieke wagens zijn wagens gemaakt voor één reinigungsaspect, zoals een hondenpoepzuiger of een onkruidbrander. Daarnaast zijn transporters in gebruik voor het vervoeren van personeel en het afval komend uit de afvalbakken.

Voor de productgroep Reiniging openbare ruimte zijn voor voertuigen en gereedschappen geen aparte criteria geformuleerd. In de herziening wordt bekeken of deze kunnen worden toegevoegd.

Bij eigen aanschaf kunnen criteria worden opgenomen, zoals geformuleerd in de productgroepen Mobiele Werktuigen, Zware Motorvoertuigen en Dienstauto's. Veegwagens en hondenpoepzuigers vallen onder de productgroep Mobiele Werktuigen. Bestelbusjes (onder 3500 kg) vallen onder de productgroep Dienstauto's. Zwaardere bestelbusjes en transporters vallen onder de productgroep Zware motorvoertuigen

Bij uitbesteding van werkzaamheden bij een aannemer kunnen ook eisen worden gesteld aan de voertuigen en gereedschappen. Echter, de huidige criteria voor de inhuur van mobiele werktuigen en transportdiensten zijn niet verplicht om mee te nemen in de aanbesteding van reiniging openbare ruimte om de doelstelling van duurzaam inkopen te behalen. Eind 2009 is een traject gestart om duurzaamheidscriteria te ontwikkelen specifiek voor transport in de GWW- en Bouwproductgroepen, waarbij ook transport gerelateerd aan reiniging openbare ruimte wordt meegenomen. Meer informatie vindt u op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen waar de actuele stand van zaken over dit traject wordt beschreven.

Voor diverse machines kan voor het stellen van milieueisen ook gebruik worden gemaakt van de eisen zoals opgenomen in de specificatie van de "Aanwijzingsregeling willekeurige afschrijving en investeringsaftrek milieu-investeringen (MIA/Vamil regeling, <http://www.vrom.nl/Docs/vamil/aanwijzingsregeling.pdf>).

Het handmatig reinigen van verhardingen gebeurt in hoofdzaak met houten (essen, berken) heksenbezems. De veger veegt met een bezem het zwerfvuil, in hoofdzaak verpakkingen, sigarettenpeuken, hondenpoep en zand, van stoep, goot en straat voor de veegwagen. De veegwagen verzamelt het vuil en stort het op de werf in een grote verzamelcontainer.

De standaard of meest toegepaste methode voor het vegen van verhardingen is het gebruik van een veegmachine. Indien een veegmachine niet gebruikt kan worden door ongeschiktheid van de verharding of vanwege het feit dat het een klein, smal of met een machine moeilijk bereikbaar oppervlak betreft, worden handvegers ingezet. Aangezien veegmachines onder de productgroep Mobiele Werktuigen vallen, zijn bij deze productgroep Reiniging Openbare Ruimte geen eisen of wensen voor het gebruik van veegmachines opgenomen. Wel kan voor de reiniging van de openbare ruimte gebruik gemaakt worden van de criteria uit Inhuur Mobiele Werktuigen. Het voorschrijven van handmatig vegen op plaatsen waar machinaal vegen wel mogelijk is (en dus gebruikelijk), is niet realistisch. Dit betekent dat op dit punt (voorschrijven handmatig vegen) geen eis of gunningscriterium kan worden geformuleerd.

Binnen het beleid voor de straatreiniging is een ontwikkeling gaande van 'frequentiegericht vegen' naar 'beeldgericht vegen'. Beeldgericht vegen maakt het mogelijk om schoonheid van de straat meetbaar te maken. Door regelmatig te inventariseren, analyseren en monitoren kan met aanpassingen in de veegfrequentie, -route, -wijze en strategische plaatsing van afvalbakken, een schoner straatbeeld ontstaan. Ook kan de veegfrequentie (locatiespecifiek) worden geoptimaliseerd (en eventueel geminimaliseerd). Op deze manier is onnodige milieubelasting door reinigungsacties te voorkomen.

Voor dit onderwerp zijn geen criteria geformuleerd omdat duurzaamheidswinst in dit geval beter te realiseren is via lokaal beleid.

Afvalverwerking

Afvalbakken zijn voorzien van een losse binnenbak of plastic zak. Medewerkers leggen de bakken door de losse binnenbak of zak in de open achterzijde van een transporter te werpen. Het afval wordt op het afvalpunt in een grote verzamelcontainer gestort. Met afvalbakken worden hier de openbare 'prullenbakken' bedoeld, niet de rol- of ondergrondse containers voor huishoudelijk- of bedrijfsafval. Criteria voor afvalinzamelmiddelen vallen onder de productgroep Straatmeubilair.

Veegvuil kan bestaan uit verschillende fracties: zand, blad, papier, blik, plastic, glas, water, olie en verder ondefinieerbaar restafval. Het gescheiden inzamelen van veegvuil vindt niet tot nauwelijks plaats vanwege te kleine opgeveegde fracties, met uitzondering van het bladafval. In het bladseizoen worden voor het ruimen van blad specifieke bladkorven en/of veegploegen ingezet om bij de bron te scheiden en af te voeren ter compostering.

Na inzameling kunnen de volgende fracties worden gefilterd uit het restvuil:

- Zand: zand is te (her)gebruiken in de wegenbouw⁴.
- Water: het overtollige water wordt geloosd op het vuilwaterriool. Water laten inzijgen in de bodem is ongewenst, daar het veegvuil mogelijk olie of ander milieugevaarlijke stoffen bevat waardoor dit de bodem kan belasten.
- De restfractie van veegvuil wordt verbrand, waarbij de verbrandingswarmte gebruikt kan worden in een energiecentrale.

Hergebruik van het zand in veegvuil is mogelijk, maar de milieuwinst is sterk afhankelijk van de lokale situatie (vervuiling van het zand en hergebruikmogelijkheden). Daarom is hierover geen gunningscriterium opgenomen.

Interne milieuzorg

Bij het inkopen van producten of diensten kan ook gekeken worden hoe en waarmee de betreffende leverancier/uitvoerder invulling geeft aan duurzame ontwikkeling binnen het eigen bedrijf. Aandachtspunten hierbij zijn het gebruik of verbruik van grondstoffen en producten, verantwoord omgaan met afval, watergebruik, energiegebruik, mobiliteit en emissies van milieuvreemde stoffen naar bodem, water en/of lucht. Bij het afwegingsproces voor de keuze van de leverancier is het een waardevol gegeven als de leverancier/uitvoerder kan aantonen dat:

- het aspect milieuzorg in de werkprocedures is verankerd;
- het maatregelen heeft getroffen met betrekking tot de bovengenoemde aandachtspunten.

Een goede invulling van bedrijfsinterne milieuzorg kan blijken uit het bezit van een certificaat van een milieumanagementsysteem (ISO-14001), maar bijvoorbeeld ook uit een milieuparagraaf in het jaarverslag. Ook een intern document waarin het bedrijf heeft vastgelegd op welke wijze invulling gegeven wordt aan de bedrijfsinterne milieuzorg kan voldoen.

Ten aanzien van de leveranciers is onderzocht of criteria geformuleerd kunnen worden gericht op het beheersen en verminderen van milieueffecten van de bedrijfsvoering. Omdat de duurzaamheidswinst van deze criteria niet gegarandeerd is en ze bovendien relatief veel administratieve lasten opleveren zijn voor deze onderwerpen geen criteria geformuleerd.

⁴ Monitoring Reinigingsdienstafval 1999 (CBS) pag 84-85 RIVM 2000

Cradle-to-Cradle

Het kabinet maakt zich sterk voor een duurzame en innovatieve samenleving. Zij ziet daarbij het 'Triple-P' concept (People, Planet, Profit) als een breed en richtinggevend denkkader voor de duurzame ontwikkeling in de samenleving. Recent is er bovendien veel aandacht ontstaan voor het 'Cradle-to-Cradle' concept. Dit concept zet een uitdagend toekomstbeeld neer, namelijk een menselijke samenleving die een positieve invloed heeft op het ecosysteem. Het accent verschuift daarbij van eco-efficiënt (minimaliseren van het ongewenste) naar eco-effectief (optimaliseren van wenselijke). Producten en productiesystemen worden zodanig ontworpen dat ze een nuttige functie vervullen, ook na afloop van het gebruik. Kortom een duurzame kringloopsamenleving waarin abiotische materialen telkens hoogwaardig terugkeren in de technosfeer en biotische materialen in de biosfeer. Een dergelijke benadering daagt uit tot creativiteit en innovatie en het kabinet wil het dan ook betrekken bij de uitwerking van duurzame ontwikkeling [zie Brief van Minister Cramer en minister Koenders aan de Tweede Kamer: Kabinetsbrede aanpak duurzame ontwikkeling, 16 mei 2008]. Via Duurzaam Inkopen wil de overheid ontwikkelingen die toewerken naar deze duurzame kringloopsamenleving stimuleren. Meer informatie over hoe de overheid via Duurzaam Inkopen het Cradle-to-Cradle-concept kan stimuleren staat op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

2.2.1 Sociale aspecten

Behalve milieucriteria spelen ook sociale criteria een rol bij duurzaam inkopen. De sociale criteria krijgen de vorm van een inspanningsverplichting op het terrein van de mensenrechten en de vier fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (bekend als ILO), kortgezegd, vakbondsvrijheid, afschaffing van kinderarbeid, van dwangarbeid en van discriminatie op het werk. Deze sociale criteria zullen generiek gaan gelden, dat wil zeggen voor elke inkoop boven een drempelbedrag. Bij een aantal producten worden ook aanvullende sociale normen gesteld. In de kabinetsbrief van 16 oktober 2009 vindt u meer informatie over de aanpak voor de internationale sociale criteria. Juridische teksten en instructiemateriaal zijn nog in ontwikkeling. Zie de website www.vrom.nl/pagina.html?id=37669 voor de actuele stand van zaken.

Arbeidsparticipatie

Binnen het programma duurzaam inkopen worden geen generieke criteria ontwikkeld ten aanzien van arbeidsparticipatie van zwakke groepen op nationaal niveau, omdat de mogelijkheden tot en de behoefte aan dergelijke criteria afhankelijk zijn van de lokale situatie. Inkopende overheidsinstanties die zelf beleid hebben geformuleerd, kunnen in hun inkoopbeleid hiermee gewoon doorgaan (uiteraard binnen de aanbestedingsregels).

2.3 Relevante wetgeving

Voor de productgroep Reiniging Openbare Ruimte is verschillende wet- en regelgeving van toepassing.

Europees:

- Richtlijn 76/769/EEG (ook wel Verbodsrichtlijn genoemd) formuleert beperkingen voor het op de markt brengen en voor het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten.
- Richtlijnen 91/322/EEG, 98/24/EG en 2000/39/EG geven de regels voor de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan chemische, fysische en biologische agentia.
- Richtlijn 98/8/EG (Biocidenrichtlijn) reguleert de invoer en het gebruik van biociden.

- Verordening EG 648/2004 (Detergentenverordening) is van belang als het gaat om eisen voor het op de markt brengen en gebruiken van reinigingsmiddelen.
- Richtlijn 98/24/EG betreffende de bescherming van de gezondheid en de veiligheid van werknemers tegen risico's van chemische agentia op het werk.
- Detergentenverordening (EG648/2004) stelt eisen aan reinigingsmiddelen.

Landelijk:

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt gereguleerd door de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden, de Flora en faunawet, de Kaderrichtlijn Water, de Wet verontreiniging oppervlaktewater en de Wet milieubeheer.

De Flora en faunawet bevat drie lijsten met Nederlandse planten- en diersoorten en hun beschermingsstatus. Daarnaast is de wijze en beperkingen van bestrijding van deze soorten aangegeven. Het is mogelijk te anticiperen op reguliere bestrijding van bepaalde plaagdieren door het opstellen van een, door het Ministerie van LNV goed te keuren, gedragscode.

De behandeling, verwerking en dergelijke van afval is in het Landelijke Afvalbeleid Plan (LAP) 2002-2012 verwoord. Het LAP komt voort uit de Wet Milieubeheer.

De mogelijkheid om zand uit veegvuil te gebruiken (recyclen) als secundaire grondstof voor wegenbouw. Dit staat genoemd in de Wet Milieubeheer, de Wet Bodembescherming, het Bouwstoffenbesluit, het Besluit stortplaatsen en stortverboden afvalstoffen en de Europese Afvalstoffenlijst (EURAL).

Lokaal:

Voor gemeenten is het uitgangspunt de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Hierin kunnen algemene regels opgenomen worden voor hondenpoepverwijdering, de eis om een vergunning voor gevelreiniging, voorkomen van zwerfafval, tegengaan van graffiti en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Voorwaarden voor het verwijderen van zwerfafval zijn meestal opgenomen in de afvalstoffenverordening.

Afhankelijk van de wijze en locatie van gevelreiniging zijn de Wet verontreiniging oppervlaktewater, Wet Bodembescherming, de Wet Milieubeheer en de APV van toepassing. Iedere gemeente dient hierom per situatie te bekijken welke regels van toepassing zijn voor welke voorgenomen actie.

De voorgestelde criteria voor duurzaam inkopen gaan verder dan de wet- en regelgeving voor de reiniging van de openbare ruimte.

3 Duurzaamheid in het inkoopproces

De criteria in dit document zijn verdeeld over de verschillende stappen in het inkoopproces. Meer informatie over de stappen in het inkoopproces en de manier waarop duurzaamheid daarin kan worden meegenomen, vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen'. Deze is te downloaden van de website van Duurzaam Inkopen www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen. Het is aan te bevelen deze Handleiding te bekijken voordat u met de criteria voor deze productgroep aan de slag gaat.

3.1 Voorbereidingsfase (aandachtspunten)

Elke inkoop of aanbesteding begint met het inventariseren van de behoefte van de (interne) klant. Duurzaamheid kan in deze fase meegenomen worden door te onderzoeken of de aanschaf noodzakelijk is en of er een duurzamere oplossing is voor de inkoopbehoefte. Specifieke aandachtspunten voor de inkoop van de productgroep Reiniging Openbare Ruimte zijn:

Preventie

Zorg voor het nemen van preventieve maatregelen in de ontwerp-, aanleg- en onderhoudsfase van de openbare ruimte om onkruidgroei zoveel mogelijk te voorkomen. De ontwerper kan bijvoorbeeld een eindbeeld kiezen waarbij zo min mogelijk onderhoud en gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen nodig zijn. Denkrichtingen daarvoor zijn preventie van verhardingen en de beperkingen van de mogelijkheden voor de groei van onkruid. Afstemming met de mensen die de aanleg en het onderhoud verzorgen is van daarbij van belang. Zij kunnen onderzoeken of herinrichting niet voordeliger en milieuvriendelijker is dan doorgaan met het onderhoud. Ook zijn in de beheersfase preventieve maatregelen bij kleinschalig onderhoud om onkruidgroei te voorkomen een belangrijk aandachtspunt. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het terugdringen van verhardingen, het snel repareren van beschadigingen van verhardingen en aan de plaatsing van straatmeubilair op verhardingen (bijvoorbeeld paaltjes en lantaarnpalen), waarbij rekening wordt gehouden met de toegankelijkheid voor onkruidbestrijding.

Inrichting openbare ruimte

Richt de openbare ruimte preventief in om hinder van zwerfvuil, onkruid, graffiti, uitwerpselen en plaagdieren te voorkomen. Het afstemmen van de inrichting van de openbare ruimte op het gebruik en effectief beheer. Door dit vast te leggen in de aanbesteding en het bouwcontract, zal hinder verminderen en eventueel voorkomen worden. Bij minder (of geen) hinder zal de reinigingsfrequentie afnemen. De mogelijkheden voor minder hinder door inrichting zijn bijvoorbeeld:

- Het aanwijzen van een muurruimte voor graffitikunstenaars.
- Het aanbrengen van duivennetten/pinnen op overlastgevende plekken; ook voor andere plaagdieren zijn, afhankelijk van de situatie, mogelijk preventieve en/of werende maatregelen te bedenken.
- Het aanleggen van hondentoiletten met een aansluiting op het vuilwaterriool.
- Het plaatsen van grote afvalbakken met een losse binnenbak.
- Het plaatsen van afvalbakken afstemmen op de vervuilingsgraad (denk aan snoeproutes, winkelgebieden).

Bepaling vervuilingsgraad

Zorg dat de nulsituatie van de schoonheid (vervuilingsgraad) van de openbare ruimte wordt onderzocht en vastgelegd. De reiniging van de openbare ruimte is afhankelijk van verschillende factoren en aspecten, zoals het seizoen, de soort verharding, het type omgeving et cetera. Door het onderzoeken van een nulsituatie wordt zichtbaar waar de knelpunten en mogelijkheden

liggen. Het vastleggen van de nulsituatie is een basis voor verdere monitoring en ontwikkeling van de reinigingsmogelijkheden en activiteiten. Tevens geeft het inzicht in de kosten voor aanvragen van budget en begroting.

Voorkomen achterstalling onderhoud

Stel een plan op voor periodiek onderhoud van de openbare ruimte om achterstallig onderhoud te voorkomen en daardoor hinder en gebruik van bestrijdingsmiddelen te voorkomen. Een strategische aanpak van de reiniging geeft sturing aan de reiniging en leidt ertoe dat een schone openbare ruimte op een meer efficiënte, kostenbesparende manier wordt gerealiseerd. Stel een plan van aanpak op gebaseerd op de nulsituatie van de wijk en verbindt hieraan een visie voor een aantal jaar. Zorg voor monitoren, evaluatie en aanpassingen van het plan om een schonere leefomgeving en duurzamere reiniging te krijgen

3.2 Specificatiefase (criteria)

In de specificatiefase wordt de behoefte van de (interne) klant vertaald in een aanbestedingsdocument. In deze fase worden geformuleerd:

- Criteria voor de kwalificatie van leveranciers. Dit kunnen uitsluitingsgronden en geschiktheidseisen zijn, ofwel eisen aan de leverancier en in een niet-openbare aanbesteding eventueel ook selectiecriteria, ofwel wensen ten aanzien van de leverancier.
- Een beschrijving van de minimumeisen die ten aanzien van levering, dienst of werk gesteld worden (het Programma van Eisen).
- Gunningscriteria, ofwel wensen voor levering, dienst of werk. Deze zijn alleen van toepassing als gekozen wordt voor het gunnen op Economisch Meest Voordelige Inschrijving.
- Het contract met daarin contractbepalingen.

Meer informatie over de verschillende soorten criteria en de verschillende manieren van aanbesteden vindt u in de 'Handleiding Duurzaam Inkopen' . In de gunningscriteria is, indien relevant, ook innovatie meegenomen. Innovatie is gericht op de ontwikkeling en introductie van nieuwe ideeën en producten.

De criteria in dit document zijn opgesteld om de inkoper te ondersteunen bij het duurzaam inkopen van Reiniging Openbare Ruimte. De criteria zijn juridisch getoetst. Elke inkoop en aanbesteding is echter maatwerk. Het opstellen van een aanbestedingsdocument blijft dan ook de verantwoordelijkheid van de inkoper.

3.2.1 Kwalificatie van leveranciers

Voor deze specifieke productgroep zijn geen criteria geformuleerd voor de kwalificatie van leveranciers. Meer informatie over de mogelijkheden om duurzaamheid toch mee te nemen in dit onderdeel vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen' te raadplegen via de website van Duurzaam Inkopen.

3.2.2 Programma van eisen

Minimumeisen

Minimumeis Nr. 1	Bestrijdingsmiddelen op verhardingen Als bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, moet er worden gewerkt volgens de laatst geldende integrale versie van de DOB-methodiek (Duurzaam OnkruidBeheer op verhardingen). Zie www.dob-verhardingen.nl/nl/algemeen/dob+richtlijnen voor een nadere toelichting.
-------------------------	--

	<p><u>Bewijsmiddel:</u></p> <p>Een bij deze inschrijving toe te voegen verklaring van inschrijver dat aan deze minimumeis wordt voldaan.</p>
<p>Toelichting voor inkoper</p>	<p>Dit is een eis die gesteld wordt aan de uitvoering van de opdracht.</p> <p>In DOB worden onder meer eisen gesteld aan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Registratie: de inkoop en voorraad van bestrijdingsmiddelen. 2. Toediening van bestrijdingsmiddelen via selectieve toedieningstechnieken. 3. Richtlijnen waar bestrijdingsmiddelen op verhardingen wel en niet mogen worden toegepast. 4. Toepassing van bestrijdingsmiddelen rekening houdend met lokale weersomstandigheden. 5. Het jaarlijkse gebruikmaximum van glyfosaat per ha/per werkronde. 6. Voorwaarden voor de gecombineerde inzet van bestrijdingsmiddelen en een veegregiem, waarbij het bijvoorbeeld niet is toegestaan om 4 dagen voor of na een veegbeurt bestrijdingsmiddelen in te zetten. 7. De behandeling met bestrijdingsmiddelen in geval van regen of dauw om te voorkomen dat bestrijdingsmiddel van de planten afloopt. <p>Mogelijk wordt de toepassing van glyfosaat vanuit het wettelijk gebruiksvoorschrift gekoppeld aan verplichte certificatie.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddel:</u></p> <p>Geen nadere verificatie van dit bewijsmiddel.</p>

<p>Minimumeis Nr. 2</p>	<p>Verwijderen van graffiti</p> <p>Graffitiverwijdering van andere objecten dan gevels moet gebeuren met een hogedrukwaterreiniger (met eventueel het gebruik van reinigingsmiddelen) voorzien van een scheidingsstelsel waardoor het vuile water opgevangen wordt en daarna verwerkt kan worden. Bijvoorbeeld met een waterrecyclingsstelsel dat het reinigingswater opvangt, filtert en hergebruikt.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een bij deze inschrijving toe te voegen verklaring van inschrijver dat aan deze minimumeis wordt voldaan. 2. Een bij deze inschrijving toe te voegen productspecificatie van de te gebruiken hogedrukreiniger, waaruit blijkt dat een scheidingsstelsel onderdeel uitmaakt van de reiniger.
<p>Toelichting voor de inkoper</p>	<p>Dit is een eis die gesteld wordt aan de uitvoering van de opdracht. Deze eis geldt niet voor graffitiverwijdering op gevels omdat hier veelal met zand gewerkt wordt.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddelen:</u></p> <p>Ad. 1 en ad. 2) Het type te gebruiken hogedrukreiniger is aan te tonen door het overleggen van productcertificaten. Of deze hogedrukreiniger tijdens de uitvoering van de opdracht ook daadwerkelijk wordt gebruikt, is tijdens de</p>

aanbesteding niet te verifiëren.

3.2.3 Gunningscriteria

Gunningscriteria

Gunningscriterium Nr. 1	Toepassen van plaagdiermanagement (Integrated Pest Management) ter voorkoming van plaagdieroverlast Indien de inschrijver bij de uitvoering van de opdracht de basisprincipes van plaagdiermanagement toepast, worden [X] punten toegekend aan dit onderdeel van de inschrijving. De zeven basis principes van plaagdiermanagement zijn: <ol style="list-style-type: none">1. Kennis hebben van plaagdieren: Welke plaagdieren zijn er en kan de beheerder ze determineren?2. Kennis vergaren van de omgeving waar de opdracht wordt uitgevoerd: Veroorzaken plaagdieren daar overlast? En zo ja, in welke mate?3. Kennis hebben van de te nemen maatregelen en deze uitvoeren, zoals:<ol style="list-style-type: none">a. Tijdelijke maatregelen (vangen, bestrijdingsmiddelen).b. Semi-structurele maatregelen (nestbeheer, anticonceptie).c. Structurele maatregelen (beïnvloeden van de omgeving, beïnvloeden van het voedselaanbod).4. Voorkómen van het ontwikkelen, en uitsluiten van binnendringen van plaagdieren.5. Bestrijden van plaagdieren, zoals:<ol style="list-style-type: none">a. Mechanische bestrijdingb. Biologische bestrijdingc. Chemische bestrijding6. Monitoren en inspecteren.7. Training en bewustwording van het personeel dat met de uitvoering van de opdracht is belast. <u>Bewijsmiddel:</u> Een bij deze inschrijving te voegen, specifiek op het bedrijf toegespitst, bestrijdingsplan dat de 7 bovengenoemde items beschrijft en een verklaring dat de inschrijver werkt overeenkomstig dit bestrijdingsplan.
Toelichting voor inkoper	Bij Plaagdiermanagement worden verschillende stappen doorlopen van inventarisatie en onderzoek naar minder milieubelastende toepassingen, waarbij het gebruik van chemicaliën een eventuele laatste stap is. <u>Verificatie van bewijsmiddel:</u> Geen nadere verificatie van dit bewijsmiddel..

3.2.4. Contract

Voor deze productgroep zijn geen contractbepalingen geformuleerd.

3.3 Gebruiksfase (aandachtspunten)

Nadat het inkooptraject is afgerond en een product of dienst is ingekocht, bestaan er mogelijkheden om het product op een duurzame wijze te gebruiken. Specifieke aandachtspunten voor deze productgroep zijn:

Ook in de gebruiksfase blijft preventie een eerste prioriteit voor onkruidbestrijding op verhardingen.

Het gaat daarbij in deze fase vooral om preventieve maatregelen bij kleinschalig onderhoud om onkruidgroei te voorkomen (bijvoorbeeld het snel repareren van beschadigingen van verhardingen). Het werken volgens de DOB-methodiek, indien bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, moet worden gewaarborgd. Daarbij moet aandacht worden besteed aan de voor DOB gestelde eisen. Dit zijn bijvoorbeeld de registratie van de inkoop en voorraad van bestrijdingsmiddelen, het qua bestrijdingsmiddelengebruik reageren op lokale weersomstandigheden, het jaarlijkse gebruiksmaximum van glyfosaat per ha en de voorwaarden voor de gecombineerde inzet van chemische middelen en een veegregiem.

Activeer bewoners als beheerder om speelplekken zwerfvuulvrij houden of boomkringen en pleinen onkruidvrij te houden.

Elke buurt heeft wel een actieve bewoner die oog heeft voor de omgeving, de gemeente op de hoogte houdt van vervuiling in de buurt en/of zelf de straat schoonmaakt. De betrokkenheid van deze bewoners kan versterkt worden door ze officieel verantwoordelijk te stellen. De buurtbewoner houdt de nabije omgeving van bijvoorbeeld containers schoon en meldt onvolkomenheden direct. De gemeente geeft hiervoor reinigingsmateriaal en reageert direct bij een melding van de adoptant. Ook onkruid (en hondenpoep) gevoelige plekken als pleinen, boomkransen et cetera. kunnen bewoners adopteren.

Informeer bewoners over het voorkomen van zwerfvuil, uitwerpselen, graffiti en ongedierte.

Het geven van informatie over hoe hinder in de omgeving ontstaat en de mogelijkheden van de reinigingsdienst om deze hinder te beperken, zorgt voor begrip en inzicht in de reinigingsactiviteiten. Het geeft ook handvatten om hinder te voorkomen door het eigen gedrag of door anderen aan te spreken op hun gedrag.

Werk samen met ondernemers voor het schoonhouden van de omgeving rondom bedrijfspanden (inclusief graffiti)

Een winkelgebied is een van de meest zwerfvuil veroorzakende plekken. Hier kan een actieve samenwerking met winkeliers of winkeliersvereniging, een positief effect hebben op de op de reiniging doordat deze kan worden afgestemd op de activiteiten van de winkeliers. Hierdoor zijn ook belangrijke kostenbesparingen mogelijk. Op basis van de Wet milieubeheer is een kostenverdeling ook bespreekbaar. Niet alleen winkeliers maar ook andere ondernemers kunnen meer ingezet worden om regelmatig zelf de directe omgeving te (laten) reinigen. Een schonere omgeving is aantrekkelijker voor klanten en toont de betrokkenheid van het bedrijf bij de omgeving.

Werk samen met verenigingen, stichtingen, scholen, kerken en woningcorporaties op ter voorkoming van hinder.

Het voorkomen van hinder door het informeren over het ontstaan en voorkomen van zwerfvuil is een beproefde methode. Zorg dat verenigingen, stichtingen, scholen, kerken en woningcorporaties samenwerken aan een schone leefomgeving.

Hondenuitlaatplaatsen worden indien mogelijk gereinigd door het frezen of schoonspuiten met een hogedrukreiniger van de grond.

Het schoonhouden van hondenuitlaatplaatsen is noodzakelijk vanwege esthetische en hygiënische redenen. Te vuile uitlaatplaatsen stimuleert hondenbezitters niet om daar hun hond uit te laten, waardoor de kans op vervuiling op straat toeneemt. Toiletten met open grond

kunnen worden gereinigd door de grond zo vaak als nodig te frezen. De uitwerpselen worden dan gemengd met de grond om te kunnen verteren. Bij ernstige vervuiling dient extra grond aangevoerd te worden. Toiletten grenzend aan verharding kunnen schoongespoten worden. De uitwerpselen kunnen met een hogedrukreiniger richting het vuilwaterriool gespoten en verwijderd worden.

Zorg dat personeel opgeleid is om machines en apparaten duurzaam te gebruiken

Een goede staat van onderhoud en vakkundig gebruik van handgereedschap is van belang voor een lage milieubelasting en langere levensduur van het gereedschap.

4 Meer informatie

4.1 Bronnen en relevante informatie

- Update Milieuanalyse Onkruidbestrijding op verhardingen, Saft., R.J, IVAM, Amsterdam, 2005
- Naar een verantwoord onkruidbeheer op verhardingen. Beleidsadvies voor emissiebeperking in het onkruidbeheer op verhardingen. Eindrapport van de NBW projectgroep "Onkruidbestrijding Verhard Oppervlak" (OVO), september 2006.
- Barometer Duurzaam Terreinbeheer, niveau goud, Stichting Milieukeur, 2007
- Leidraad: Afvalbakken in de openbare ruimte, CROW publicatienummer 209
- Handreiking Schoon, NVRD, 2007
- Hygiëne richtlijnen voor verpleeghuizen - concept- Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid, www.ggdkennisnet.nl/lchv, 2007 (in verband met plaagdieren)
- Plant Research International Wageningen:
 - o SWEEP (Onkruid) brochure 2007
 - o Weed Research Rask & Kristoffersen, 2007
- Evaluatienotitie toxische stoffen en biodiversiteit: toxische stress in termen van kans op voorkomen van organismen, Traas TP, Breure AM, Schouten AJ, RIVM Rapport 607601005, 1999
- Monitoring Reinigingsdienstafval 1999 (CBS) pagina 84-85 RIVM, 2000
- Informatieblad Gevelreiniging, W03 Water, InfoMil, 2000
- Concept criteria Duurzaam inkopen Huishoudelijk afvalbeheer, DHV/Agentschap, november 2007
- Beleidsprogramma Biociden, VROM, 2006
- Publicatie 'Afrekenen met zwerfafval' van CROW en de Stichting Nederland Schoon, april 2003

Links

- DOB Duurzaam Onkruid Beheer: www.dob-verhardingen.nl
- Europese wet- en regelgeving: www.eur-lex.europa.eu/nl/index.htm
- InfoMil: www.infomil.nl
- ISS Facility Services (onder andere graffitiwrijving): www.nl.issworld.com
- Milieuentraal: www.milieuentraal.nl
- Milieudefensie: www.milieudefensie.nl
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM): www.vrom.nl
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV): www.minlnv.nl
- Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Afval- en Reinigingsmanagement (NVRD): www.nvrd.nl
- Nederlandse Vereniging van Plaagdierbestrijding (NVPB): www.nvpb.org
- Agentschap: www.agentschapnl.nl
- SMK: www.smk.nl
- Glyfosaat: www.roundup.nl
- MCPA: www.denationaleproeftuin.nl, www.library.wur.nl/wasp
- IPM: www.rivm.nl, www.kad.nl
- Alkylaat: www.aspen.se, www.groeneaap.be

- College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden: www.ctgb.nl
- publicatie 'Afrekenen met zwerfafval' van CROW en de Stichting Nederland Schoon: www.crow.nl en www.NederlandSchoon.nl

4.2 Gerelateerde productgroepen

Productgroepen die verband houden met deze productgroep zijn:

- Mobiele werktuigen (aanschaf en uitbesteding)
- Dienstauto's
- Zware voertuigen
- Onderhoud transportmiddelen
- Transportdiensten
- Groenvoorziening
- Elektriciteit
- Straatmeubilair
- Wegen

Kijk voor de criteria voor deze productgroep(en) op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria.

4.3 Informatiepunt Agentschap NL

Voor meer informatie en advies tijdens het gebruik van deze criteria kunt u contact opnemen met het Informatiepunt van Agentschap: telefonisch bereikbaar op werkdagen van 9.00 - 12.00 en 14.00 - 16.00 uur op telefoonnummer 088 602 9300 of stuur een email naar duurzaaminkopen@agentschapnl.nl

Bijlage 1 Toelichting en milieuwinst DOB-methode

Het DOB-systeem is een beslissingsondersteunend systeem dat specifiek op een kosteneffectieve en milieuverantwoorde onkruidbestrijding op verhardingen is gericht. De kern van het DOB-systeem is een aantal praktische richtlijnen aan de hand waarvan eenduidige afspraken kunnen worden gemaakt over de in te zetten onkruidbestrijdingsmethoden en -middelen, en indien van toepassing, de registratie van het herbicidegebruik.

Wettelijk gezien zijn alleen professionele toepassers van glyfosaat op verhardingen verplicht volgens DOB te werken. De DOB gaat verder dan het geven van richtlijnen voor toepassing van alleen glyfosaat. Zo omvat DOB ook richtlijnen voor de toepassing van andere bestrijdingsmiddelen in de vorm van bovenwettelijke restricties voor de toepassing van andere middelen, zoals MCPA en niet-chemische bestrijdingsmethoden. De precieze status van de DOB-methodiek zal naar verwachting in de loop van 2008 verder uitkristalliseren.

Binnen het DOB-systeem kunnen mechanische, thermische, chemische en biologische onkruidbestrijdingsmethoden ingezet worden mits wettelijk toegestaan, aantoonbaar effectief (via veldproeven) en milieuverantwoord (via wetenschappelijke evaluatie, bijvoorbeeld via LCA). Het is aan de beheerder/opdrachtgever te beslissen waar, wanneer en hoe vaak welke methoden in te zetten binnen de gestelde DOB-randvoorwaarden. Een handleiding voor het opstellen van DOB-meerjarenplan is beschikbaar (www.dob-verhardingen.nl). Specifieke informatie over preventie is beschikbaar in de DOB-informatiemap. De richtlijnen zijn vooral gericht op zorgvuldig plannen ('best practice') van de eventuele inzet van bestrijdingsmiddelen. De belangrijkste emissiefactoren om rekening mee te houden zijn: neerslag na behandeling, hoeveelheid gebruikt middel, type middel en op welke plaats wordt het middel toegediend.

Bij het branden van onkruid en de heetwatermethode is milieubelasting door uitstoot van broeikasgassen en de uitputting van fossiele brandstoffen van belang. Ten slotte komt hinder bij onkruidbeheer in alle vormen voor. Zo is er stankhinder bij het branden van onkruid en bij chemische bestrijding, is er lawaaioverlast bij de heetwatermethode, chemisch beheer, branden, handmaaien en borstelen en is er stofhinder bij borstelen. DOB kent sinds 2006 ook richtlijnen voor terugdringen van milieueffecten van thermische onkruidbestrijding en borstelen. Het gaat hier om effecten als gevolg van verbranding van brandstof en bijhorende emissies en om het concentreren van straatvuil. Als deze niet-chemische methoden binnen een jaar vaker dan 4 keer worden ingezet, ontstaat een ongunstig plaatje wat betreft energieverbruik en bijhorende emissies naar het milieu (levenscyclusanalyse (LCA)-studie van Saft, 2005, zie hieronder).

Door Saft⁵ is in een LCA voor onkruidbestrijding de milieuscore van een aantal werkpakketten van onkruidbestrijding op verhardingen met elkaar vergeleken. Het betreft een 'chemisch' werkpakket met selectieve onkruidbestrijdingsapparatuur, een werkpakket 'DOB chemisch', waarbij nog wel chemische bestrijding plaatsvindt, maar alleen voor zover de verharding op minstens 10 km afstand ligt van te beschermen oppervlaktewater volgens de Kaderrichtlijn Water, een werkpakket 'borstelen in combinatie met chemisch', een werkpakket 'heetwater' en een werkpakket 'branden'. Uit de LCA blijken onder andere de methoden chemisch en borstelen het slechtst te scoren over alle milieuthema's heen. De grootste risico's voor het milieu liggen bij het thema ecotoxiciteit water. Bij het werkpakket borstelen in combinatie met chemisch wordt die ecotoxiciteit met name veroorzaakt door het chemische deel binnen het werkpakket.

⁵ Saft., R.J. Update Milieuanalyse Onkruidbestrijding op verhardingen, Amsterdam, IVAM, 2005.

Bijlage 2 Wijzigingen ten opzichte van vorige versie

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.0, datum 20 september 2008 zijn:

- De lay-out van het document is aangepast en de algemene teksten zijn geactualiseerd. Er zijn geen inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd in overige toelichtende teksten, aandachtspunten of criteria.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.1, datum 15 april 2009 zijn:

- Dit document is per 3 juli 2009 in bewerking naar aanleiding van bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer. U kunt de website van Agentschap raadplegen voor meer informatie.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.2, datum 28 april 2009 zijn:

- Dit document is per 3 juli 2009 in bewerking naar aanleiding van bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer. U kunt de website van Agentschap raadplegen voor meer informatie.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.3, datum 6 juli 2009 zijn:

- Dit document is per 28 juli gewijzigd naar aanleiding van bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer op 2 juli 2009. Het selectiecriteria m.b.t. milieumanagement en het gunningscriterium m.b.t. het uitvoeren van straatreiniging zijn vervallen. De tekst in hoofdstuk 2 is hierop aangepast.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.4, datum 28 juli 2009 zijn:

- De lay-out van het document is aangepast en een aantal algemene teksten zijn geactualiseerd.